

Het achttiende-eeuwse zegel van de schepenbank van Stevoort

Rombout Nijssen

Hoewel het gebruik van zegels voor het waarmerken van documenten of voor het afsluiten of verzegelen van omslagen in het Ancien Régime wijd verbreid was, beschikte toch niet elke plaatselijke schepenbank over een eigen zegel. Eén van de schepenbanken die pas vrij laat een eigen zegel ging gebruiken, was de schepenbank van Stevoort. Bij een recente inventarisering van het schepenbankarchief in het Rijksarchief in Hasselt¹, werden vier afdrucken van het schepenbankzegel van Stevoort aangetroffen. Zij dateren van respectievelijk 1705, 1711, 1713 en 1729². Voorts wordt in de verzameling oorkonden betreffende Stevoort een bezegelde omslag bewaard, waarin ooit een brief stak die door afgevaardigden van de schepenbank van Stevoort op 7 april 1741 bij de griffie van de schepenbank van Vliermaal in Hasselt afgeleverd werd³.

Het is niet geweten wanneer de schepenen van Stevoort een eigen schepenbankzegel lieten maken. Vast staat wel dat zij er in 1695 en 1698 nog niet over beschikten. In die jaren verzegelde Arnold Caproens, als secretaris van de schepenbank van Stevoort, afschriften uit de schepenbankregisters immers nog met zijn eigen, persoonlijk zegel⁴. Vermits de oudste gekende afdruk van het schepenbankzegel dateert van 1705, mag aangenomen worden dat de matrijs van het zegel tussen 1698 en 1705 in gebruik genomen werd.

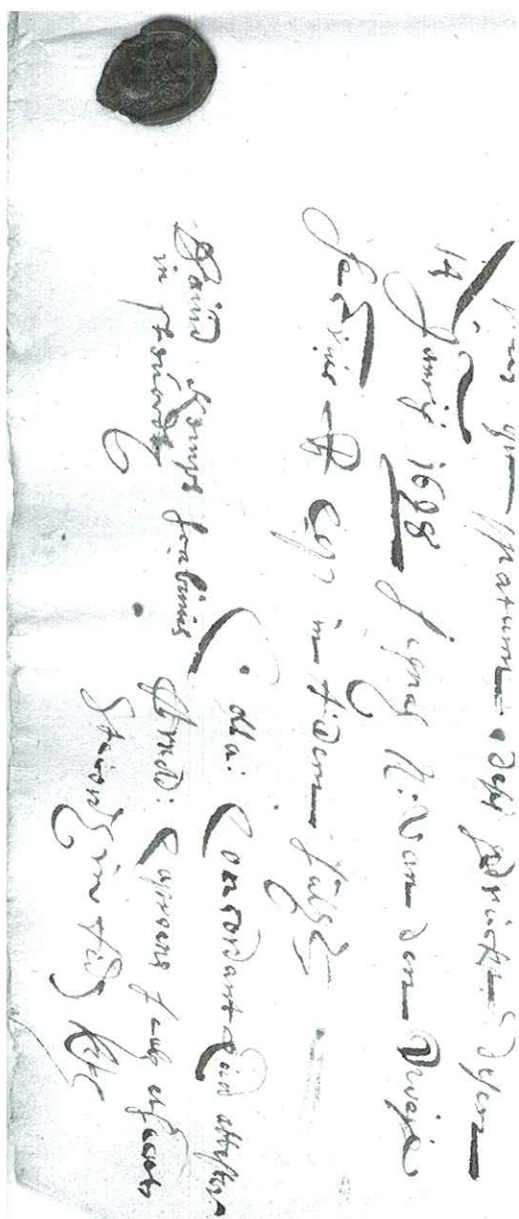
¹ R. NIJSSEN, *Inventaris van de archieven van de schepenbank (1550-1789), van de laathoven van Klein Stevoort, van Jeuk en van Mommegeers (1630-1793) en van het cijnshof van Schauburgh (1656-1664) in Stevoort*, (Rijksarchief Hasselt. Inventarissen, 81). Brussel, 2005, 30 p.

² Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Stevoort*, nr. 35 (1705), 50 (1711 en 1713) en 51 (1729).

³ Rijksarchief Hasselt, *Verzameling oorkonden betreffende Stevoort*, nr. 17. Van dit zegel werd ooit een afgietsel gemaakt, dat nu bewaard wordt in de *Verzameling zegelafgietsels*, nr. 825.

⁴ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Stevoort*, nr. 35.

Arnold Caproens was burger van Hasselt, waar hij door zijn stadsgenoten geregeld met vrij belangrijke bestuurlijke opdrachten werd belast. Van 1694 tot 1696 vervulde hij er het ambt van *bouwmeester*, en hield hij toezicht op het beheer van de stedelijke financiën. Tussen 1704 en 1732 werd hij zeven keer, telkens voor één jaar, burgemeester van de stad. Hij was schepen en secretaris van de schepenbank van Stevoort. Doordat het Stevoorter

14 Junij 1698
Jesius & Co in fidei commissum
David Kemps Secretaris
in fidei commissum
Ala: Concordantia
Abnd: Caproens fidei commissum
Secretaris in fidei commissum

Secretaris Caproens en schepen David Kemps van de schepenbank van Stevoort handtekenden in 1698 een afschrift uit een schepenbankregister, maar Caproens bracht er ook zijn zegel op aan.

Het achttiende-eeuwse zegel van de schepenbank van Stevoort is rond van vorm, en heeft een doorsnede van ca. 33 mm. Centraal op het zegel staat een afbeelding van Sint-Martinus, de patroonheilige van de parochiekerk van Stevoort. De heilige in wapenuitrusting zit op een naar links stappend paard en snijdt met zijn zwaard een stuk van zijn mantel. Rechts van de ruiter zit een geknielde bedelaar op de grond. Hij heft de rechterhand bedelend naar de ruiter op, en houdt een kruik in de linkerhand. Rondom de afbeelding, tussen twee lijnen, staat het randschrift: [sterretje] SIGILLUM IUSTITIAE STEVORDIENSIS. De A en de E van *iustitiae* zijn in een ligatuur verbonden.

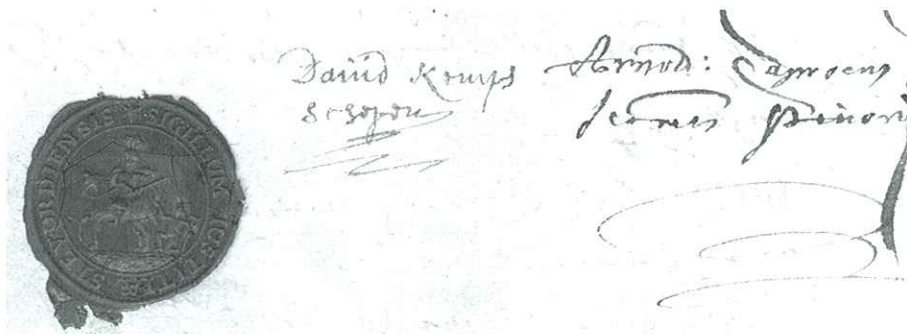

De zegelafdrukken uit 1705 en 1711 werden in rode lak op papier aangebracht. Zij werden vervaardigd door gesmolten lak op het document aan te brengen en daar de matrijs in te drukken. Deze zegelwijze gaf veruit het beste resultaat, met een scherpe afdruk van de beeltenis op de matrijs.

De zegels uit 1713 en 1729 zijn zogenaamde *waszegels onder papier*. Hiervoor werd op het te bezegelen document verwarmde groene was aangebracht, die vervolgens met een kunstig uitgesneden stukje papier werd bedekt. De zegelmatrijs werd dan door het opgelegde stukje papier in de was gedrukt. Wanneer de was afkoelde en hard werd, werd de matrijs weggenomen, zodat haar afdruk in het papier overbleef.

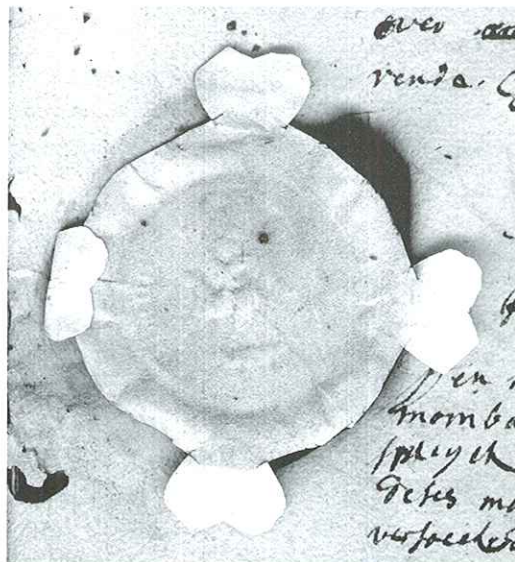
Het blaadje papier op het waszegel moest voorkomen dat de was, wanneer het document gevouwen werd, zich ook met de beeldenaarzijde aan het papier zou gaan hechten, en dan beschadigd zou raken wanneer het document open geplooid werd. Het was in de achttiende eeuw voornamelijk bij de Luikse bisschoppelijke administratie gebruikelijk om officiële bestuurlijke documenten te voorzien van waszegels onder papier. Plaatselijke administraties en schepenbanken kwamen blijkbaar in de verleiding om dezelfde techniek toe te pas-

schepenbankarchief voor het einde van de 17de eeuw belangrijke hiaten vertoont, is niet geweten wanneer hij in die functies benoemd werd. Vast staat wel dat hij in januari 1691 zowel schepen als secretaris van de schepenbank was. In 1713 bood hij zijn ontslag aan en werd Robert Vrerix in zijn plaats aangesteld: *Archief van de schepenbank van Stevoort*, nr. 14; J.-J. VAN ORMELINGEN & W. CEYSSSENS, *Caproens*, in: *Oog in Oog. Hasseltse familieportretten en -objecten uit de 17de en 18de eeuw*; Hasselt, 2003, p. 115-118; L. LAHAYE, *Analyses des actes contenus dans les registres du scel des grâces. Règnes de Joseph-Clément de Bavière et de Georges-Louis de Berghes (1702-1744)*. Luik, 1921, p. 34.

Zegel van de schepenbank van Stevoort in rode lak, 1711.

sen, maar dat leidde zelden tot een goed resultaat. Zoals bij dit voorbeeld te zien is, gaf het gebruik van een zegelmatrijs die bedoeld was om in lak te zegelen, zelden een scherpe afdruk wanneer hij in papier en was gedrukt werd. Een bijkomen nadeel van deze techniek was dat de was, wanneer hij na min of meer lange tijd uitdroogde, gemakkelijk loskwam en in stukken brak, waardoor van het zegel soms niet meer overbleef dan een vage afdruk van de zegelmatrijs in een los blaadje papier.

Adres van de auteur:
Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

Zegel van de schepenbank van Stevoort in groene was onder papier, 1713. De was is verdroogd en verbrokkeld, waardoor het papiertje waarin de matrijs gedrukt werd loskomt van het document.